

ASPECTE PRIVIND FOLCLORUL PĂSTORESC DIN HARGHITA ȘI VOINEȘTI — COVASNA

NICOLAE BUCUR

Bogăția folclorului și a artei populare din județul Harghita, uimitoarea lui varietate desfășurată sub pecetea unică — fie că e vorba de cîntec sau dans, de doină sau baladă, de port sau cioplituri, de case sau datini — simplitatea și tinerețea sa perpetuă reprezintă, la un loc, izvorul și cheazăia creației pentru toți slujitorii culturii noastre fiind astăzi valorificate prin toate formele activității artistice și cultural-educative de masă.

Acest meleag este păstrătorul unui nesecat „sipeț” de comori folclorice românești, secuiești, de întrepătrundere ceangăiești cu centre de iradiere specifice, cu evidente împrumuturi moldovenesti.

Din tezaurul creațiilor și tradițiilor populare o parte importantă o constituie cele legate de *păstoritul și creșterea animalelor*. Zonele Toplița, Gheorgheni, Ciuc, Văile Ghimeșului și Bistricioarei, acoperite cu păduri, poieni și cîmpii au oferit o largă posibilitate pentru dezvoltarea diferitelor ramuri ale păstoritului. O bună parte a obiceiurilor legate de *păstorit* se referă la apărarea animalelor contra pericolului cauzat de urși, lupi și de alți „dușmani”. Cînd turmele plecau la pășunat (15—20 aprilie) în comunele din aceste zone, dar nu numai aici, mînatul animalelor se făcea printr-un lanț „ferecat cu un lăcăt”; — explicația ne-o dau bătrînii satelor: „cum verigele lanțului sînt legate una de alta, astfel să fie și turma — mereu împreună”. După „legarea și ascunderea” foarfecii de tuns oile simbolizînd legarea lupilor, are loc aprinderea focului de la stîne, așa cum se petrecea aidoma în timpurile străvechi la Tulgheș, Bilbor, Lăzarea și în alte comune.¹

La Siculeni-Ciuc, înainte de plecarea turmelor la păscut se obișnuia ca oaia să fie stropită și unsă cu o cîrpă muiată în apă sărată pentru ca — așa cum susțineau localnicii — „să dea mai mult lapte”!

Un obicei interesant păstrat în amintirea bătrînilor satelor din Ciuc în momentul mînării turmelor la munte este și acesta: unul dintre gazde și soția baciului, dacă era tînără, iar dacă nu de fata lui cea mai mare — stropeau baciul și pe ceilalți păstori, în momentul ieșirii acestora pe poartă, cu o cană (alte ori în glumă cu o căldare) cu apă rece.

Motivația acestei credințe este legată de urarea unui belșug în: ploaie, iarbă și „aldămaș“ (în lapte, caș, miei) precum și o „atenționare“ a păstorilor de-a fi lucizi, vigilenți, să nu adoarmă cînd animalele de pradă vor veni să atace turma.²

Un important eveniment legat de oierit, păstrat pînă azi într-o serie de localități ale județului este cel legat de *tunsul oilor* (mai, iunie). Ziua

Fig. 1.

comună de tuns în satele și comunele din Ciucul de Sus și Jos se fixa după 25 mai (după ziua lui Orbán). Nu înainte, pentru că de obicei în această perioadă este rece și așa cum se susține și azi în satul Armășeni, în jurul datei respective: „Orbán megrázza a szakállát“ (havazik), adică: „Orbán își scutură barba“ și va ninge, vremea rece ținînd uneori și șase săptămîni.³

La această amplă manifestare unde în trecut participau copiii, tinerii, bătrînii, bărbații și femeile cu toții aducîndu-și efectiv contribuția la alegerea oilor din marea turmă pentru a fi tunse, tunsul propriu zis, cîntărirea lînei și transportarea acasă etc., era urmată de prînzul comun — compus din merindele și băutura adusă de fiecare gospodar. La ospăț baciul „punea spre consum“ proprietarilor de oi un rotocol mare de caș. Tot acum pentru munca ce va fi depusă în cursul anului primea din partea gospodarilor „porția“ de caș și șeful stînei, iar păstorii „palinca“ promisă. În final, după amiază, avea loc petrecerea cîmpenească de la stîna, care ținea pînă seara, întoarcerea la vetrele caselor făcîndu-se cu cîntec și veselie.

Mai de mult lăutarii erau nelipsiți la acest obicei, cărora li se alăturau în chip firesc flăcării și fetele cu jocurile lor tradiționale. Acest obicei și-a pierdut conținutul vechi, rămînînd în organizarea socială a satelor simple practici economice, care vor primi poate — cu trecerea

timpului — noi forme de manifestare. Cu alte cuvinte, datorită procesului evolutiv socio-economic și mutațiilor intervenite în domeniul ideologiei, „obiceiurile au trecut treptat de pe planul cu dominantă rituală, pe planul cu dominantă ceremonială, și trec astăzi pe planul de spectacol“.⁴

Zonă de interferență dintre Ardeal și Moldova, *Valea Ghimeșului*, locuită de ceangăi, cuprinde o serie de localități depărtate una de alta: Lunca de Sus, Lunca de Jos, Valea Întunecoasă, Trei Fântâni, Valea Rece, Puntea Lupului, Poiana Fagului, nume toponimice cu rezonanță de baladă păstorească. Aceste locuri ideale pentru păstorit a atras, de-a lungul vremurilor, proprietari de turme din Moldova, Țara Bîrsei și a Făgărașului, precum și secui din scaunul Ciucului, care au găsit aici, în pășunile mănoase condiții prielnice de a-și practica meseria. Așezările omenești de aici, pînă la 1825 nici nu figurau ca fiind sate sau comune, ci doar locuri de pășunat și fîneță închiriate de iobași și șerbi. Aceștia își confecționau *sălasele* (construcții provizorii cu o singură cameră și mobilier foarte modest) în funcție de peregrinările cu turma.⁵ Iată de ce în Valea Ghimeșului, în munții Sibiului și în alte locuri din zona carpato-dunăreană se păstrează așa numitul „păstorit cu două sălașuri“. Pe Valea Ghimeșului și astăzi gospodarul are alături de „casa mare“ și un așa zis „pui de casă“, în care locuiește cu toată familia, cele două construcții edilitare fiind o dovadă acestui vechi sistem de păstorit amintit.

Oamenii acestor locuri sînt păstrătorii unor creații folclorice orale (cîntece, strigături-chiuituri), expresie a unui plin vital nedezmîntit, ce vin să înfățișeze structura stenică a gîndirii și simțirii ghimeșenilor. Viața de păstori se reflectă cu pregnanță în obiceiuri și mai ales în cel legat de *nuntă*, de altfel foarte asemănător cu cel întîlnit în unele zone din Moldova sau Muntenia. Nunta în toate elementele ei mai păstrează în aceste locuri ceva din ritualul absolut de altădată. Localnicii simt cu toată ființa lor că acest moment al întemeierii unui nou cămin poartă în sine ceva grav, solemn.⁶ Vornicii se prezintă la casa miresei cerînd de la părinții acesteia „floarea“ pe care o dorește „stăpînul“ lor; urmează o tîrguială, tatăl miresei îi pune pe vornici chiar la niște „munci“, ca să vadă dacă sînt vrednici să aibă grijă de o asemenea floare, după care alaiul se îndreaptă spre casa mirelui unde are loc nunta. Darul de nuntă „din bătrîni“, ce constituia cîndva un vas plin cu alimente, în special făină (pe atunci scumpă pentru păstori), devine doar un simbol fiindcă azi el este suplinat cu obiecte casnice și de podoabă.

Dintre obiceiurile pastorale de muncă menținute și astăzi în cîteva zone ale Carpaților Orientali — în particular în zona Toplița-Căliman, Ceahlău-Ciuc — este cel legat de *simbra oilor* (într-una din duminicile următoare mînării oilor la munte se adună la stîină toți asociații însoțiți de familia lor și petrec) și *măsura oilor* (cantitatea de produse ce trebuie să o primească stăpînul de oi este stabilită în funcție de cantitatea de lapte pe care o dădeau propriile sale oi la măsuratul laptelui după suirea la stîină)⁷. La Subcetate Corbu, Bilbor, Tulgheș tunsul oilor (iunie) este urmat în aceeași lună de „*măsura laptelui*“ la vaci, iar toamna se face

„*sama vitelor*“, adică fiecare gospodar își ia vitele și coboară cu ele în sat, la iernat.

Nota caracteristică a obiceiurilor, (ca și cel al *tunsului oilor*, așa cum arătam) — îl constituie petrecerea colectivă care constă în faptul că fiecare dintre stăpînii de oi se consideră obligat să închine un pahar cu fiecare gazdă în parte, iar toți stăpînii de oi împreună se consideră obligați să cinstească pe ciobani.⁸

Străvechiul obicei *măsura oilor* s-a „împămîntenit pe aceste locuri“ așa cum aveau să ne spună ciobanii de pe culmile mărețe ale Giurgeului și Călimanului. Un mod specific de viață cu tradiții adecvate, cu norme de viață și obiceiuri, cu legi nescrise și preocupări distincte, păstrate prin grai viu de bătrînii locului, alcătuiesc o parte din universul culturii locale.

Acest obicei a fost mai recent cercetat și valorificat de un colectiv de pe lângă așezămîntul de cultură din Toplița, în toată bogăția lui, pentru ca în viitoare manifestări culturale, să răspundă nevoii oamenilor de cunoaștere a străbunelor obiceiuri. Iată-ne de pe acum „invitați“ la obiceiul *măsura oilor*, al cărui loc va deveni scena, iar modul de pre-

Fig. 2.

zentare și realizare — spectacolul. Desigur în această schimbare de planuri, de la cel al ceremonialului la cel al spectacolului, nimic nu se pierde din vedere pentru a se reda atmosfera, firescul, autenticul: (costumația tradițională a păstorilor, instrumentele de cîntat).

Și acum, ca pe vremuri „Se adună de prin sate / Fetele frumos gătate / Tineri și bătrîni se adună / Oameni plini de voie bună / Cîntă, joacă și cinstesc / Obiceiul strămoșesc).

Din mijlocul celor „veniți la stână, cu mic cu mare“ nu putea să adreseze invitație, decît gazda — „mai marele baci“:

Vă rugăm pe dumneavoastră
Să veniți la masa noastră
Să mîncăți și să cinstiți
Și bine să vă simțiți
Vă poftim la noi la stînă
Să petrecem împreună
Sus în vîrfurile munților
La „măsura oilor“!

Dansurile locale, interpretate de feciori și perechi (Varvigeanca, De-a bota, Boiereasca, Peste botă, Sîrba ciobanilor, Bătuta, Învîrtita, Roata stelelor) însoțite de strigăturile specifice, păstrează ritmul și coloratura „ca pe vremuri“. Așa reiese dealtfel și din mărturisirea baciului:

„Cinstiți oaspeți și săteni
Oameni mîndri toplițeni,
Jocu-i din bătrîni lăsat
Noi așa l-am apucat.
Pe la noi așa se joacă
Doi cu doi și fac și roată
Dar după un joc așa frumos
Hai cu toții să stăm jos.“

La acest joc contribuie și taraful compus doar din instrumentele tradiționale, acel țambal portativ sprijinit pe corpul instrumentistului, vioara, braci (contoră), fluierul și doba. Cîntecele de grup și solo, sau cele interpretate la fluier ori caval unduie pe linia melodică „de altădată“, dînd o tentă de lirism și frumusețe spectacolului.

Textul unei astfel de melodii „Cîntecul fluierașului“, interpretat de un grup de fete a fost cules de Marcu Alexandru (Subcetate).

Zi bade cu fluiera
Ca la noi la Toplița,
Zi bădiță ca la stînă
Să se facă brînza bună.
Zi bade cu fluiera
Să se coacă smeura
Pe unde-s izvoarele
Să-ți adăpi tu oile.
Zi bădiță ciobănaș
Zi frumos din fluieraș
Să răsune peste sate
S-audă mîndrele toate.

Din Moglănești la Vigani
 Din Vale pînă-n Zencani,*
 Să se adune mîndrele
 De prin toate satele
 Să vină și mîndra ta
 Să nu mai duci dor de ea.

Cîntecul *Frunzuliță ca iarba*, cîntată de ciobani pe melodie de „ștraier“, este „motivul“ semnificativ pentru creatorul popular de-a sugera prin versuri simple descrierea portului popular din această zonă:

„Frunzuliță ca iarba
 Frumușică-i mîndra mea
 Cu cercei și cu basma
 Cum se poartă-n Toplița
 Șurțuri cusute cu flori
 Așa-i mîndra-n șezători
 Poate tot cu floricele,
 La gît șire de mărgele,
 Iar la secerat de grîu
 Cu pringitoarea prinsă-n brîu
 Bundița de miel, cu flori,
 Și cămașa cu fodori.
 Fața ei ca un bujor
 Inima plină cu dor,
 Așa-i mîndra tot cu flori
 Și cu gîndul la feciori,
 Așa e mîndruța mea
 Tot cu gîndul la badea.

De-a lungul anilor spiritul mereu înnoitor al creatorilor populari și-a pus amprenta peste textele din spectacolul „Măsura oilor“, predispoziția creatoare a contemporanului realizînd firește selectarea și, oarecum prin aceasta, revalorificarea obiceiului. Iată cum piesa folclorică transmisă din moși-strămoși, ajunge să fie „lucrată“ de comunitatea locală, exemplul servindu-ne și acest fragment cules de Morar Vasile din Toplița, el însuși azi un creator popular:

Baciul: Să trăiți cinstiți săteni
 Oameni mîndri toplițeni,
 Bine ați venit la stîină
 Să petrecem împreună
 În munții Călimanilor
 La măsura oilor.
 S-avem o vară frumoasă
 Și bogată și mănoasă;
 Departe fie de noi

Lupii care mîncă oi.
 Oile fie ferite
 De primejdii și ispite.
 Sănătoși să fim și noi
 Și să îngrijim de oi
 S-ajungem cu bine toamna
 Să putem împărți roada.
 Să iasă brînza pe oi
 Și sîmbria pentru noi.

sau constatarea:

Baciul: S-au adunat aici la stîină
 Să petrecem împreună
 Feciorii și fetele
 De prin toate satele
 Din Toplița, Varvigi, Sărmaș
 Bilbor, Corbu, Gălăuțaș*
 Și bătrîni și babele
 Să-și mai schimbe vorbele.
 Fetele frumos să cînte
 Toată lumea să le-asculte.

Păstoritul, ca fond de viață este prezent și în *obiceiurile de anul nou*, cînd flăcăii satelor umblă cu capra. O serie de tineri de pe Văile Mureșului și Bistricioarei îmbracă și azi mantia împodobită cu fișii de hîrtie colorată, purtînd pe cap acea alcătuire de lemn cu coarne și cu un fel de bot pe care îl face să clămpăne. În timp ce capra execută un dans specific, unul din flăcăi „strigă“ acest text:

Ța, Ța, Ța căpriță Ța,
 Și cu lapte și-a făta,
 De la munte te-am adus,
 Ți-am dat paie, n-ai mîncat
 Ți-am dat fin, l-ai aruncat.

(La Subcetate)

Capra fiind mofturoasă este pedepsită spre mulțumirea privitorilor (și a spectatorilor, pentru că obiceiul „trăiește“ în repertoriul formațiilor artistice de amatori), în special al copiilor.

Aceste obiceiuri fiind parte integrantă permanentă și neeliminabilă a modului de trai al oamenilor, făcînd parte dintr-un sistem de viață care nu a fost pînă acum schimbat, *continuă să-și păstreze, în mare parte, funcțiile și formele vechi*. Dar sensurile străvechi — cum arătăm — au căpătat azi, prin transpunere scenică valențe contemporane.

Obiceiurile tradiționale puse în valoare cu funcții și forme noi în spectacol deschid perspective de înțelegere a valențelor pe care obicei-

rile populare în general pot să le aibă, pot să le trezească în sufletul omului contemporan — tocmai prin această readucere la suprafață a valorilor permanente ale tradiției noastre folclorice.

Viața pastorală își găsește ecoul și în multe creații orale de cu totul altă factură.

Într-o veche doină de cătănie din Toplița creatorul anonim exprimă înălțător acel specific „dor“ al poporului față de locurile și ocupațiile sale tradiționale. Tînărului întrăinat chinul sufletesc îi este sinonim cu dorul de mamă, de „codru frățior“ și „stîna cea de oi“:

Plînge-mă mamă cu dor,
Că ți-am fost voinic fecior,
Și de grijă ți-am purtat,
Ogorul ți l-am lucrat.
Dar de cînd m-am cătănit,
Viața mi s-a otrăvit,
Că slujesc în țări străine
Și tot plîng gîndind la tine.
Mult mi-e dor măicuță, dor
De cel codru frățior
Și de stîna cea de oi
*Și de cîntec de cimpoi.*⁹

Cu gîndul la lumea pe care a lăsat-o, ciobanul plecat la armată deplînge starea chinuitoare de aici, preamărind viața patriarhală, în mijlocul turmelor, ca în acest cîntec:¹⁰

Mult mi-e dorul ne-mpăcat
Și mă-ndeamnă la păcat;
Să mă las de cătănie
Și să fug la ciobănie
Ori ce-o fi cu mine, fie!

sau în strigătura:

Decît tînăr și cătănă,
Mai bine la oi cu peană!
Din cătane nu te lasă,
Dar din codru vii acasă

unde ciobănia în conflict cu cătănia apare direct exprimată.

Dragostea față de natura în care ciobanul își petrece mai tot timpul, ori față de îndeletnicirile păstorești sînt exprimate în acest, mai nou, cîntec din Subcetate:

Vino iute primăvară
Să mă sui la munte iară,
Sus la munte la făget

Că mă arde doru-n piept;
 Să umblu cu vitele
 Prin toate pădurile
 Și să cînt cu fluiera
 Din zori pînă-a însera.
 Oile merg sara-n strungă
 Ca ciobanii să le mulgă,
 Să facă urdă și caș,
 Să trimită la oraș.
 N-a trecut o săptămînă
 Vin băcițele la stînă
 Cu desagii încărcăți
 Cu plăcinte și cîrnați.
 Cu dragoste și cu dor,
 Să le dea ciobanilor.
 Sînt cioban din Subcetate,
 Îs înalt și lat în spate.
 De nimica frică n-am
 Că-s fecior de varvigean.*
 Mama m-a 'nvățat de mic,
 Să n-am frică de nimic,
 Nici de urdă și jîntiță,
 Nici de gură de băciță.

Dar, poate cea mai semnificativă creație folclorică păstorească păstrată pînă azi pe meleagurile harghitene este și această variantă a Mioriței, pe care o reproducem în forma în care am întîlni-o la Toplița:

Colo-n sus la munte-n sus
 Sînt vreo trei turme de oi
 Și vreo trei păcurărei
 Numai unu-i străinel
 Și pă ăla l-o mînat
 Să bată oile-n sat.
 El oile le-o bătut
 Lui gre lege i-o făcut
 Or să-l puște, or să-l taie
 Or capu să i-l ieie.
 El din grai așa-o grăit:
 „Pe mine nu mă pușcați
 Numai capul mi-l luați
 Și pe mine mă-ngropați
 În strunguța oilor
 În jocuțul mieilor
 Și pe mine nu puneți

Nici lut, nici pământ
 Numai draga gluga mea
 Cînd vîntul o trăgăna
 Fluierişca mi-o cînta“.

Este de notat că deşi variantele cunoscutei balade nu sînt aşa de răspîndite în Harghita ca în alte zone ale ţării, numai în zona limitrofă zona Valea Gurghiului au fost culese 35 variante,¹¹ piesa citată de noi prezintă interes şi pentru faptul că o serie de elemente s-au păstrat, altele primind coloratură locală atît de explicabilă în asemenea situaţii. Iată deci că şi în varianta topliţeană ciobanul e trimis să „bată oile-n sat“¹², fără vreo altă precizare, iar imaginea poetică „Şi pe mine nu puneţi / Nici lut, nici pământ / Numai draga gluga mea“ apare şi în subtipul „Tri păcurăraşi pe munte“¹³: „Pe mine pământ nu puneţi / Numai sfînt gluguţa me“.

Confruntînd varianta topliţeană cu cele din monografia publicată de Adrian Fochi (Mioriţa, Tipologie, circulaţie, geneză, texte), sau cu cele din zona Văii Gurghiului putem sesiza că acesteia îi lipseşte acel final caracteristic şi atît de frecvent întîlnit în numeroase variante din alte zone ale ţării: jelania oilor pentru stăpînul lor, ori „bocetul“ naturii.

Balada harghiteană a rămas, cu alte cuvinte, la această gravă exprimare, mult simplificată cei-i drept, a veşniciei: „Cînd vîntul o trăgăna / Fluierişca mi-o cînta“, amintindu-ne de clasicele versuri pline de semnificaţii poetice a versiunii notată de Alecsandri.¹⁴

Cu privire, deci la finalul poemului mioritic se impune următoarea precizare: dacă sentimentul eternizării e sugerat în varianta topliţeană prin neîntrerupta cîntare la fluier, declanşată de eternul suflu al vîntului, în varianta Alecsandri eternizarea este de natură erotică: ciobanul mioritic devine etern prin înfăptuirea actului nupţial.¹⁵

Expresie necesară a unui plin vital nedeţinut, strigăturile ori cîntecele de joc, se constituie într-un tablou policrom înfăţişînd structura stenică a gândirii şi simţirii omului din popor. Frecvenţa strigăturilor apare deosebită şi la jocurile ciobanilor din *Voineşti-Covasna* — numiţi prin aceste locuri mocani — în care instrumentul muzical obişnuit e fluierul, instrument cu modulaţie armonioasă deosebită şi cu o amplitudine redusă şi interesantă a sunetului. Cu cît orchestraţia jocului se amplifică, cu atît şi rolul strigăturilor se reduce în mod firesc. De bucurie sau de necaz, omul simplu, în vîrtejul jocului, „strigă“ sau „cîntă“, accentuînd astfel ideea de sincretism a creaţiei folclorice. Strigăturile auzite în iarna anului 1965 de la ciobanii Olteanu Vasile şi Balea Grigore nu sînt legate direct de mişcările dansului, — aici expresia deosebită o capătă stările sufleteşti ale dansatorilor, sentimentele lor de dragoste sau ură, de mîndrie, de ironie sau de compătimire faţă de alţii, gîndurile lor despre soartă şi lume.

Oamenii acestor locuri își exprimă dragostea de viață, atașamentul față de meseria lor, față de mediul natural în care trăiesc, vorbind elogiios de ocupația tradițională, păstoritul:

M-a făcut mama la stîină
 Ușurel și bun de gură.
 M-a făcut lîngă coșar,
 Tocmai bun de călușar.
 Mîndri-s feciorii la noi,
 C-au crescut pe lîngă oi.
 Ș-au crescut pe lîngă stîină
 Ș-au mîncat brînză cea bună.

Sau:

Pe la noi, pe la mocani,
 La trei case cinci ciobani,
 Pe la noi, pe la oieri,
 La o casă feciori, trei,
 Toți înalți și subțirei
 Mor fetele după ei.

Considerate mai mult cîntece, și în părțile locului, unele piese devin mesaje de dragoste, ori reflecții în legătură cu iubirea menite să fie înțelese numai de anumite fete sau flăcăi și să creeze între ei o comunitate sufletească:

Joacă mîndruța mea bine,
 Și mă-nvață și pe mine,
 Că de cînd eu am plecat,
 Am uitat și de jucat,
 Am jucat doar lîngă stîină,
 Cînd făceam brînză cea bună.
 Am jucat doar cu măciuca,
 Lîngă oi doar cu tătuca.

((Informator: Popică Nicolae, 60 ani, 1965)

Sau:

De cînd la oi am plecat,
 Și fietili m-au uitat,
 De cînd la oi eu m-am dus,
 Feti de sama mea nu-s.
 Și oi pleca la alți-n sat,
 Că la noi s-au măritat.

(Informator: Balea Grigore, 56, ani, 1965).

Spre deosebire de cîntecele mai vechi în care păstorul își descria viața grea din trecut am întîlnit la Voinești, pe acest picior de plai, cum era și firesc, oglindirea noilor relații sociale, noua concepție despre muncă și viață, gîndurile, idealurile, optimismul și elanul omului liber. În acest sens este demn de relevat *Cîntecul pentru mocani* auzită de la Olteanu Ion azi, în vîrstă de 54 ani.

Constanta etică a cîntecului este optimismul, bucuria de a-ți demonstra ție și altora că viața este frumoasă și că trebuie trăită, aceasta, dintr-o convingere intimă, ancestrală.

Mocanii de pe la noi
 Se pricep grozav la oi,
 Vara cît e de zăduf
 Bagă brînză la burduf.
 Să vi la vară în *Goru*
Mănișca și Penteleu*
 Să vezi ce brînză fac eu;
 Că dau cașul la *răvar**
 Ajutat de mînzărar,
 Să trimitem la oraș
 Brînză de burduf nu caș.

Ideile nobile de libertate, pace și înțelegere între oameni, își găsesc ecoul în creația folclorică pastorală contemporană. Desprindem din același *Cîntec pentru mocani*, versurile:

Ciobanilor le mai place
 Ca-n lume să fie pace.
 Să nu mai fie război
 La munte puține ploi,
 Să cînte fluierul lui
 Mulțumiri Partidului.

Izvor inepuizabil de sensibilitate și gîndire, folclorul păstoresc, care de-a lungul secolelor s-a transmis din generație în generație se constituie într-o dimensiune esențială a devenirii spirituale a poporului nostru.

Organizarea Festivalului și concursului interjudețean al *folclorului păstoresc „Miorița“* la Toplița unde sînt invitați, din doi în doi ani, interpreți din toată țara și care în 1980 va ajunge la a treia sa ediție, precum și ampla manifestare anuală *Nedeia mocănească* de la Voinești-Covasna au drept scop păstrarea și valorificarea tradițiilor folclorului păstoresc. Punerea în valoare pe această cale a cîntecelor și obiceiurilor păstorești este dovada vie a integrării cîntecului, obiceiului popular tradițional în prezentul zilelor noastre, oferind acea viziune optimistă și

senină asupra lumii, esențială oricărui moment sărbătoresc al spectacolelor folclorice, iar pe plan general acea punte de legătură dintre tradiție și contemporaneitate.

* Moglănești, Vígani, Vale, Zencani sînt cartiere aparținătoare orașului Toplița.

* Toplița, Varvigi (denumirea veche a localității Subcetate), Sărmaș, Bilbor, Corbu, Gălăuțaș — localități din județul Harghita.

* varvigean — locuitor din Varvigi (denumirea veche a localității Subcetate)

* Goru, Mănișca, Penteleu sînt piscuri în pădurea Comandău.

* răvar: lemn crestat cu care se frămîntă cașul pentru brînză.

¹ Cf. Nicolae Bucur — *Folclorul expresie a bogăției vieții spirituale a poporului nostru, viabilitatea creației folclorice în județul Harghita*, în *Útmutató táncoktatók, néptáncgyűjtők részére* (Îndrumar metodic pentru instructorii de dans și culegători de folclor), 1973, C.J.C.E.S. Harghita, pp. 36—37.

² Vezi pentru această parte vol. *Életforma és anyagi műveltség, Néprajzi dolgozatok, gyűjtések, adatok*, (Studii etnografice) de Vámszer Géza, Editura Kriterion 1977, cap. A csiki juhászat — Babonák, hiedelmek (Păstoritul în Ciuc — Superstiții, credințe) pp. 92—94.

³ *Idem* cap. A csiki juhászat — A nyírás (Păstoritul din Ciuc — Tunsul) pp. 88—90.

⁴ Cf. Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, C.C.E.S. și Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, București, 1976, p. 183. Pentru întreaga discuție a unui sat, de Nicolae Bucur, C. Costin, editat de C.J.C.E.S. Harghita și C.J.I.C.P.M.A.M., 1972, cap. C. Nunta la Livezi, pp. 68—90.

⁵ Vezi pentru această problemă cap. *Gyimesi csángók* (Ceangăii din Ghimeș), pp. 194—199 în vol. citat, de Vámszer Géza.

⁶ Nunta de aici are asemănări cu cea din satul Livezi (comuna Mihăileni), prezentată sub toate aspectele ei în vol. Livezi — Harghita Pagini de creația folclorică a unui sat, de Nicolae Bucur, C. Costin, editat de C.J.C.E.S. Harghita și C.J.I.C.P.M.A.M., 1972, cap. C. Nunta la Livezi, pp. 68—90.

⁷ Cf. Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Editura științifică, București, 1973, p. 265; p. 424.

⁸ *Ibidem*, p. 424.

⁹ Catrenul subliniat este citat de Ovid Densusianu (în loc de măicuță, apare *mămucă*) în vol. *Viața păstorească în poezia noastră populară*, Ediție îngrijită și prefațată de Marin Bucur. Editura pentru literatură, 1966, p. 271, menționîndu-se și sursa de unde este luată: Familia, XX, 601.

¹⁰ Cf. Ovid Densusianu, opera citată, p. 244. În cîntecul citat de Densusianu (Familia, XX, 501) versurile sînt identice cu piesa din Toplița, doar primul și ultimul vers prezintă modificări de nuanță: „Mult mi-e dor și nempăcat (...) Orice ar fi cu min-să fie“.

¹¹ Cf. Folclorul Văii Gurghiului (I), Folclorul obiceiurilor calendaristice. 1. *Colindatul și colindele* de Ion Taloș, p. 581, în Marisia, studii și materiale VI., Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Mureș, Muzeul județean Mureș, Tîrgu Mureș, 1976.

¹² *Ibidem*, p. 582. În subtipul „Colo, colo, după deal“, opt variante precizează același lucru.

Vezi și Adrian Fochi, Miorița „*Tipologie, circulație, geneză, texte*“. Cu un studiu introductiv de Pavel Apostol, București, Editura Academiei R.P.R. (1964) p. 712. În colindă (CCCVII) versurile apar astfel: „Și pe ăla l-o mînat / Să bată oile-n jos“, deci aproape identic cu varianta citată de noi, doar în loc de „oile-n sat“, apare „oile-n jos“.

¹³ Vol. citat, Marisia, p. 582 (Notația conform satelor din Valea Gurghiului: Adrian, Orșova, Larga, Glăjărie).

În vol. lui Adrian Fochi pp. 712—713, în *Colindă (CCCVII) și Cîntec ciobănesc (CCCIX)*, versurile apar astfel: „Pe mine pămînt nu puneț, / Făr dragă glugața mea”; respectiv „Nu puneț pămînt cu iarbă, / Numa gluga me hai dragă”.

¹⁴ „Fluieraș de fag, / Ce cîntă cu drag; / Fluieraș de sîc, / Ce cîntă cu foc; / Fluieraș de os, / Ce cîntă duios...”

Cf. Versiunea Vasile Alecsandri în Poezii populare ale românilor, Editura pentru literatură, București, 1968.

Vezi și *Miorița*, apărut în șase limbi (română, engleză, franceză, germană, rusă, spaniolă), Editura Albastros, București, România în colaborare cu Comisia Națională pentru U.N.E.S.C.O. în Anul internațional al cărții, 1972. Cu comentarii la volum și la disc ale prof. univ. dr. Zoe Dumitrescu-Buşulenga.

¹⁵ Cf. *Miorița*, de Pavel Ruxăndoiu, în *Limbă și literatură*, Societatea de științe filologice din R.S.R., București, 1972, nr. 3, cap. Analize și texte, p. 435.

Kivonat

A szerző a pásztorkodás folklórjának továbbélését, a napjainkban történő megújulását és funkcióváltását elemzi a csíki, toplicai és a gyergyói medence, a gyimesi és Bistricioara völgye, valamint a Kovászna megyei Vajnafalva különálló, ám ugyanakkor sokoldalú hatásnak és kölcsönhatásnak is kitett területén.

A tanulmány első felében a szerző a júhtenyésztéssel, így a juhkihajtással és a juhnyírással kapcsolatos szokásokról ír, majd az esküvői szokások, továbbá a „sîmbra oilor” és a tejmérés „măsura oilor” következnek. Különösen az utóbbit elemzi a szerző részletesen, rámutatva a régi szokások funkcióváltására, arra hogy az eredetileg rituális szokások fokozatosan látványossággá és népünnepéllé válnak. Ezek az ősi szokások szívósan megmaradnak, mert állandó jelleggel szerves részét képezik a pásztorok életmódjának, de ugyanakkor mai funkciót kapnak. Ezáltal a felszínen maradnak a néphagyomány értékei.

A tanulmány második felében számos, a pásztorkodással kapcsolatos népdal-szöveget közöl, valamint a híres Miorița egy toplicai változatát. A népdalok a régi hagyományos formában új tartalmat fejeznek ki. Megfigyelhető a változás a régi, szomorú, vágyódó daloktól a mai, életkedvet, optimizmust sugárzó kifejező szövegekig.

A toplicai és a vajnafalvi fesztiválok hozzájárulnak a hagyományos értékek megőrzéséhez és napjaink életében való beillesztéséhez.

Résumé

L'auteur analyse la survie, la renaissance et le changement de fonction de nos jours de la bergerie dans les bassins de Ciuc, Toplița et Gheorgheni, dans les Vallées de Ghimeș et de Bistricioara, ainsi qu'à Voinești du département de Covasna, endroits isolés, mais toutefois exposés à de multiples influences et influences réciproques.

Dans la première partie de l'étude il décrit les coutumes liées à l'élevage, à la sortie et à la tonte des moutons, puis les coutumes nuptiales, la „sîmbra oilor” et la „mesure des montous”, c'est — à — dire la mesure du lait.

L'auteur analyse particulièrement à fond celle-ci, en montrant que les coutumes initialement rituelles sont devenues petit à petit des spectacles, des fêtes populaires. Ces anciennes coutumes se sont maintenues durablement, parce qu'elles constituent une partie organique de la manière de vivre des bergers, en revêtant de même une nouvelle fonction. Ainsi survivent les valeurs de la tradition populaire.

Dans la seconde partie de l'étude on publie de nombreux textes des chansons populaires liées à la vie des bergers, ainsi qu'une variante de Toplița de la célèbre ballade Miorița. Les chansons populaires sous l'ancienne forme traditionnelle expriment un nouveau contenu. On remarque la mutation des anciens textes tristes, languoureux en textes qui irradiant l'optimisme, la joie de vivre.

Les festivals de Toplița et de Voinești contribuent à la sauvegarde de ces valeurs traditionnelles et à leur intégration dans la vie d'aujourd'hui.